

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI
INNOVATION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

ИЖТИМОЙ СОҶАНИ
МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ КОНТЕКСТИДА
ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ ТАРАҚҚИЁТИ:
МУАММО ВА ИСТИҚБОЛЛАР
РЕСПУБЛИКА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

МАТЕРИАЛЛАРИ

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
ПЕДАГОГИКА КАФЕДРАСИ**

**“ИЖТИМОЙ СОҲАНИ МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ
КОНТЕКСТИДА ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ
ТАРАҚҚИЁТИ: МУАММО ВА ИСТИҚБОЛЛАР”**

Республика илмий-амалий анжуман

МАТЕРИАЛЛАРИ

2021 йил 28 май

БУХОРО

Олий таълим муассасаларида “Технологик таълим” йўналиши ихтисослик фанларини ўқитишда ахборот технологияларини қўллаш, таълим самарадорлиги катта аҳамият касб этиши педагогик тажрибалардан бизга маълум. Бунда дастурий таълим воситалари алоҳида ўрин эгаллайди.

Дастурий таълим воситаларининг психологик ва физиологик жиҳатдан самарадорлиги биринчидан: талабаларнинг ўқув материалларини ўзлаштириши, тарбияланганлик ва интеллектуал ривожланганлиги, ишчанлик кўрсаткичлари, мотивацион барқарорлик даражалари билан белгиланади [1]. Иккинчидан, ўқитувчи фаолияти билан боғлиқ бўлиб, ўқитиш концепциялари, педагогик технологиялари ва таълим воситаларидан рационал фойдаланиш кўрсаткичлари, ўқитувчининг меҳнат фаолиятига нисбатан барқарор мотивацияси, иш қобилияти билан белгиланади [2], педагогик дастурий воситалар ишлаб чиқишда қўлланиладиган дастурий таълим воситалар тизимининг бир-бири билан боғлиқ бўлиши учун педагогик дастурий воситалар яратилган дастурлаштирилган таъминотга эга бўлиши шарт.

Шу ўринда бўлажак “Технология” фани ўқитувчиларининг касбий фаолиятига оид креативлигини ривожлантириш методикасини такомиллаштиришда олий таълим муассасаларининг 5112100-Технологик таълим йўналиши ўқув режасининг ихтисослик фанлар блокидаги “Технология таълими практикуми” фанининг дастурий таъминотини ишлаб чиқиш ва у орқали бўлажак технология фани ўқитувчиларини инновацион касбий фаолиятга тайёрлаш сифатини ошириш муҳим аҳамият касб этади.

Назарий тушунча беришда ўқитувчи кириш йўриқномасида фақатгина топшириқ мақсадини айтиб ўтади, кейин босқичма-босқич уни бажаришга қўйилган талабларини тушунтиради. Ишлаб чиқилган дастурий таъминот асосида топшириқларни бажариш кетма-кетлиги ва уни бажариш методларини амалий кўрсатма асосида талабалар виртуал ҳолда мустақил ўрганишлари мумкин. Ушбу методиканинг афзаллиги: ўқитувчида яхши ўзлаштирмаган талабаларга алоҳида вақт ажратиш ва ёрдам бериш имконияти туғилади. У талабалар томонидан ишнинг тўғри бажарилаётганлигини, талабаларнинг қанчалик тушунганликларини кузатиши мумкин. Амалий ишларни бажариш учун методик кўрсатмалар ишлаб чиқилади, улар қуйидагилардан иборат бўлади: ишнинг мақсади, ишни бажаришга оид керакли назарий маълумотлар, натижаларга қўйиладиган талаблар, топшириқлар. Талабалар кийим деталлари конструкция чизмасини ишлаб чиқишда, амалий ишларни бажариш учун методик тавсияномалар ва компьютер дастурларидан фойдаланадилар.

Технология таълими практикуми фанининг дастурий таъминотидан лавҳалар

Ишлаб чиқилган дастурий воситаларда, фанлар бўйича барча контетлар акс эттирилган бўлиб, маъруза ва амалий машғулотлар мавзулари мазмуни ҳар бир маъруза машғулотида назарий маълумотлар, глоссарий, мустақил топшириқлар, дастурлаштирилган ностандарт тестлар банки, амалий машғулотларни бажаришга оид анимациялар, видеолар, виртуал лавҳалар, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва муаллифлар ҳақида маълумотлар келтирилган бўлиб, (1.2-расм) талабалар ихтисослик фанлар мазмунини креативликка йўналтирилган ҳолда ўзлаштириш жараёнида, фақат анънавий таълим билан чекланиб қолмай, инновацион техника, рақамли технологияларга асосланган дастурий таълим воситалар асосида конструкцион-технологик билим, кўникма ва малакаларини етарлича ўзлаштириб борадилар.

Талабалар амалий машғулотларда ҳар бир технология жараёнларни видео, анимациялар орқали виртуал ҳолда кўриб, мустақил бажарадилар. Ушбу замонавий технологияларга асосланган

дарслар талабаларни креатив фикрлаш ва жараёнларга мустақил ёндаша олиш қобилиятларини ривожлантиришга имкониятлар яратади.

Хулоса шуки, талабаларни ўқитиш жараёнида, креативлигини ривожланганлик даражасини автоматик аниқлаш ва объектив баҳолашга, дастурий таълим воситалардан амалда назорат қилиш имконини берувчи мезонлар ва кўрсаткичлар танланиб, баҳолаш воситалари сифатида фойдаланилган ҳамда методик тавсиялар ишлаб чиқилиб, амалиётга жорий этилганлиги, назарий материалларни ўзлаштириш амалий машғулотларда амалий кўникмаларини ривожлантиришдан иборат бўлиб, ўқитишнинг электрон-дастурий ва методик таъминоти бўйича дастурлаштирилган электрон дидактик восита бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Раззоқов Ш.И., Йўлдошев Ш.С., Ибрагимов У.М., Компютер графикаси. - Тошкент.: "Ношир" нашриёти, 2013. – 349 б.
2. Тўрабеков Ф.С. Бўлажак меҳнат таълими ўқитувчиларини тайёрлаш жараёнида ахборот технологияларини қўллаш методикаси. 13.00.02 (Меҳнат таълими) Дис. пед. фан. ном. – Т.: 2011. – 176 б.

ЛОЙИХАВИЙ ТАЪЛИМ ВОСИТАСИДА БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИНГ КОММУНИКАТИВ МАДАНИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ

**Ш.М.Фармонова
(БухДУ)**

Лойиха» атамаси ижтимоий фанлар соҳасига техника соҳасидан ўтган бўлиб, «Лойиха (лотинча-projectus- таржимада олдинга ташланган) – аниқ қоидаларга мувофиқ у ёки бу соҳа ҳолатини қайта куришнинг асосий ғоясини англатади.

Таълимда лойиҳалаштириш ўқитувчи томонидан талабанинг муаммони излаш, уни ҳал этиш бўйича фаолиятни режалаштириш ва ташкиллаштиришдан то оммавий баҳолашгача бўлган мустақил ҳаракат қилишини таъминловчи махсус ташкил этилган мақсадли ўқув фаолиятидир.

Педагогик лойиҳалашда педагогик вазифанинг яхлит ҳолда мазмунан, ташкилий-методик, моддий-техник ҳамда ижтимоий-психологик (ҳиссий, коммуникатив ва ҳ.к.) жиҳатдан ҳал этилишини таъминлаш талаб этилади.

Педагогик жараёни лойиҳалаш босқичида педагог дуч келадиган биринчи муаммо педагогик фаолият мазмунини лойиҳалаш саналади.

Ўқув дастури ёки таҳсил олувчи шахси таълим мазмунини лойиҳалашнинг асоси бўлиб, бу вазиятда ўқитувчи педагогик фаолият, мақсад ва шароитларга мувофиқ ҳолда таҳсил олувчиларга нимани тақдим этиш хусусида мустақил қарор қабул қилади. Қарор қабул қилиш жараёнида қуйидагиларни ҳисобга олиш мақсадга мувофиқдир:

1) таҳсил олувчилар тавсия этилаётган маълумотдан нимани ва қандай ҳажмда ўзлаштириши зарурлиги;

2) таҳсил олувчиларнинг дастлабки тайёргарлик даражаси, уларнинг ўқув маълумотларини қабул қилиш имкониятлари;

3) ўқитувчининг шахсий, шунингдек, таълим муассасасининг моддий-техник базаси.

Бу ўринда **ўқув маълумотларини лойиҳалаш технологияси** муҳим ўрин тутади. Унда:

1) таҳсил олувчиларга тақдим этиладиган материаллар;

2) таҳсил олувчиларга мустақил бажариш учун бериладиган вазифалар;

3) таҳсил олувчилар томонидан ўзлаштирилган маълумот (билим) турлари (

Н. В. Кузьмина) ўз аксини топади.

Технологик муносабатда ўқув материали ва унинг тузилиши муаммоси муҳим аҳамият касб этади. Бу муаммони ҳал этишда «дидактик материал» ва «ўқув материали» тушунчалари моҳиятини фарқлай олиш зарур. Г. А. Баллнинг нуқтаи назарига кўра, дидактик материал шундай объектлар тизимидан (яъни, дидактик материал объектлар тизими) иборатки, уларнинг ҳар бири ижтимоий билим ва тажрибадан келиб чиқиб, моддий ёки моддийлашган модел тарзида қўлланилади.

Модомики, ўқув фаолияти ўқув вазифаларини ҳал этиш жараёни сифатида қаралар экан, табиийки, ўқув вазифаси ўқув материалнинг маълум қисмларига мувофиқ тузиб чиқилади. Шу билан бирга ўқув материални педагогик жиҳатдан мақсадга эришишга йўналтирилган тизим сифатида эътироф этиш мумкин. Демак, ўқитувчи фаолиятида ўқув вазифалари тизими ўқув материални лойиҳалаш ва дидактик материални шакллантириш сифатида акс этади.

Тажрибалар таҳлилининг кўрсатишича, педагогик жараёни лойиҳалаш мураккаб жараён дир. Мураккаблик педагогик жараёни лойиҳалашда асосан икки омил: чеклов ва кўрсатмаларни ҳисобга олиш лозимлигида кўринади. Таълим мазмуни илмийлик ва амалий аҳамият талабларини тўлдириши, ўқув жараёнига ажратилган вақтга мувофиқ ташкил этилиши, шунингдек, таълим мазмуни ва унинг таҳсил олувчилар томонидан қабул қилиниш даражасининг ўзаро мослиги инobatга олинади. Шу боис вазиятнинг мураккаблиги, ўқув фани асосларини ўзлаштиришдаги қийинчиликларни бартараф этиш йўллари аввалдан аниқлаб олинishi шарт.

Одатда ижобий якуний натижаларга эришишга интилган педагог ўқув дастурида белгиланган мазмун бўйича иш кўради. Шу асосида ўзининг шахсий фаолият дастурини яратади.

Ўқитувчининг шахсий фаолият дастурида таҳсил олувчилар томонидан чуқур ўзлаштирилиши зарур бўлган билимлар, ўқув курсининг асосий таянч тушунчалари, ўқув ахборотларни ўзлаштириш психологияси ҳисобга олинishi лозим.

Демак, педагог лойиҳалаш технологиясини қўллашда таҳсил олувчиларнинг эҳтиёжлари, таълим жараёнининг маълум босқичида дарсга тайёрлаш имконияти, таҳсил олувчиларнинг ўз-ўзини ривожлантириш қобилиятларини ўстиришни асосий масалалар сифатида тан олсагина муваффақият қозонади.

Ўқитувчи фаолиятида келажакка мўлжалланган ва тезкор лойиҳалаш турли дарсларда турлича мослаштирилади. Педагог лойиҳалашга киришишда хоҳ у дарс, хоҳ у тарбиявий тадбир бўлсин, ҳар бир педагогик вазифанинг яхлит педагогик жараён тизимидаги ўрнини билиши лозим.

Малакали, тизимли моделлаштириш лаёқати эга педагоглар давомли технологияларни ярата олади. Улар муайян шароитга мос (локал) моделлаштиришни амалга ошира олиш лаёқати эга педагоглардан кескин фаркланади. Бинобарин, иккинчи гуруҳ педагоглари фаолиятида яхлит фан (ёки педагогик жараён) эмас, балки дарс (ёки тарбиявий тадбир) технологияси етакчи ўрин тутади.

Агар педагог фаолияти таҳсил олувчиларнинг талабларини қондириш, яъни, якуний мақсадларга қаратилса, у ҳолда педагог яхлит педагогик жараёни ёки алоҳида дарс ва тарбиявий тадбирларни лойиҳалашда ҳам қийинчиликка дуч келмайди.

Ижтимоий тараққиётнинг турли босқичларида таълим жараёнини самарали ташкил этиш, унинг изчиллиги ва узлуксизлигини таъминлашга эришиш масалалари етук мутафаккирлар ҳамда илғор педагогларнинг диққат-эътиборларини жалб этиб келган.

Ёш авлод таълим-тарбиясини ташкил этишнинг ушбу жиҳатлари ўз даврида Абу Али ибн Сино, Мирзо Улуғбек, Ян Амос Коменский, Дмитрий Константинович Ушинский, Абдулла Авлоний, Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий, Абдуқодир Шақурий ва бошқалар томонидан ўрганилган.

Ахборотлар алмашинувининг глобаллашуви, шунингдек, илм-фан, техника ва ишлаб чиқариш соҳаларида рўй бераётган илмий янгиликларнинг сон ва сифат жиҳатидан кескин ўсиб бориши ўз-ўзидан таҳсил олувчиларга улар борасида тезкор суръатда ва батафсил маълумотлар беришни кун тартибига қўймоқда. Ушбу талабнинг ижобий равишда қондирилиши, энг аввало, илмий-назарий ҳамда амалий билимларни ўзлаштиришнинг қулай, мақбул шакли бўлган таълим жараёнида амалга оширилади. Таълим жараёнининг мақсадга мувофиқ, самарали ташкил этилиши ўқув манбалари (ўқув дастури, режаси, дарслик, қўлланмалар) савияси, шунингдек, педагогнинг билим даражаси ва педагогик маҳоратига бевосита боғлиқ дир.

Таълим жараёнида янги педагогик технологияларни қўллашда ўқув дастури мазмунининг мукамаллиги, дарслик ҳамда қўлланмаларнинг замонавий талаблар асосида яратилганлиги, ўқув режаси моҳиятининг назарий ва амалий хусусиятларига кўра ягона мақсадга эришиш учун хизмат қилиши, машғулотларни самарали ташкил этиш имконини берувчи педагогик шарт-шароитларнинг мавжудлиги, ўқитувчи ҳамда таҳсил олувчилар ўртасида ижобий, самимий муносабатларнинг қарор топиши каби масалалар инobatга олинади.

Адабиётлар

1. Костюченко М. О. Развитие социальной активности студентов в воспитательном процессе вуза (на примере волонтерской деятельности). Автореф. дис. ... канд. пед. Наук. – Воронеж, 2017. – 22 с.
2. Кукушин В.С. Теория и методика воспитательной работы. – Ростов-на-Дону: Март, 2002. – 320 с.
3. Кукушкин В. С., Столяренко Л. Д. Этнопедагогика и этнопсихология. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 443 с.
4. Леонтьев А. А. Деятельностный ум (Деятельность. Знак. Личность). – М.: Смысл,

Шарипова Ш. Бошланғич синфда мавҳум маъноли тушунчаларни ўқитишнинг ўзига хос хусусиятлари	63
L.S.Elibayeva, I.B.Farmonova. Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik mahoratni shakllantirishning innovatsion yo'llari.....	64

3-ШЎБА. КРЕДИТ-МОДУЛ ТИЗИМИ АСОСИДА ПЕДАГОГИК КАДРЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ШАРТ-ШАРОИТЛАРИ **66**

M.Sh.Xojiyeva. TEXNOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA MODULLI-KREDIT TIZIMINING MONIYATI VA ANAMIYATI MAVZUSINI YORITISHNING NAZARIY MASALALARI.....	66
Н.Н.Мусаева, Н.А.Мусаева. ОСНОВЫ КРЕДИТНОЙ ТЕХНОЛОГИИ	69
Ф.Х.Рамазонова. ТЕХНОЛОГИК ЁНДАШУВ АСОСИДА МОДУЛЛИ-КРЕДИТ ТИЗИМИНИНГ МОҲИЯТИ ВА АҲАМИЯТИ	70
О'У.Qurbonova. PEDAGOGIK VANOLASH, UNING TA'LIM-TARBIYA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	72
Н.Н.Мусаева, С.А.Икромова. НАУЧНЫЕ ОСНОВЫ МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ.....	75

4-ШЎБА. МИЛЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ПЕДАГОГИК ФАОЛИЯТ МАЗМУНИ ВА ТАРАҚҚИЁТ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ **78**

А.Н.Нусратов. XVI АСР БУХОРО ХОНЛИГИДАГИ ПЕДАГОГИК ФИКРЛАР МАЗМУНИНИ ЁРИТИШДА “ПОШШОХОЖА” ПЕДАГОГИК ҚАРАШЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ.	78
Н.Ж.Бобомуродова. СОБЛЮДЕНИЕ ОПТИМАЛЬНОГО РЕЖИМА ПИТАНИЯ ВАЖНЫЙ ФАКТОР ФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДЕТЕЙ	80
Г.Ш.Рахмонова. ТАЛАБА ЁШЛАРНИ АХЛОҚИЙ ТАРБИЯЛАШ - ДАВР ТАЛАБИ	83
G.V.Izbulayeva. DIDAKTIK ASARLARDA NO'SHIRAVON ODILLIK TIMSOLI SIFATIDA	85
J.T.Karimov, B.J.Umarov. “ABDURAUUF FITRATNING MA'RIFIY - PEDAGOGIK QARASHLARI” MAVZUSINI O'QITISHDA INTERAKTIV METODLARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI	88
У.И.Махкамов, М.Маликова. ТАРБИЯ ИШЛАРИ ЖАРАЁНИДА СИНФ РАҲБАРНИНГ ФУНКЦИЯЛАРИ.....	89
Д.М. Исмоилова, Д.Олимжонова. ЖАМОАНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕТОДИКАСИ ВА ЖАМОАДА ШАХСНИ ШАКЛЛАНТИРИШ	92
D.I.Tosheva, A. U.Salimova. TA'LIM SOHASIDA MA'LAKALI KADRLARNI TAYYORLASHDA MA'NAVIY YETUKLIK VA AXLOQIY MEZONLARNING ANAMIYATI	95
S. Z.Jabborova. OILADA BOLALARNI MILLIY QADRIYATLAR VOSITASIDA AXLOQIY TARBIYALASH	97
Н.А.Рахимова. МИЛЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ПЕДАГОГИК ФАОЛИЯТ	99
О.Ш.Ахмадов, П.Пиримова, М.Абдурасулова. БУХОРО МУТАФФАККИРИ АҲМАД ДОНИШНИНГ ТАЪЛИМ – ТАРБИЯНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ САЪЙИ ҲАРАКАТЛАРИ.....	100
Д.Ш.Баратова. РОЛЬ СЕМЬИ В ОБЩЕСТВЕННОМ ВОСПИТАНИИ	105
А.М.Назаров, М.Б.Нусратова. СПОРТЧИЛАРДАГИ ЎЗИГА ХОС ПСИХОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАР.....	106
G. Qurbonova. МАКТАВГАЧА YOSHDA GI BOLALARDA BAG'RIKENGLIKNI SHAKLLANTIRISH	108
Н.З.Жумаев. АГРЕССИЯ ПЕДАГОГА, ФОРМА ПРОЯВЛЕНИЙ И ОСНОВНЫЕ ТИПЫ.....	110
Н.Б.Исматова. ОИЛАДА СОҒЛОМ МУҲИТ ВА СОҒЛОМ БОЛА ТАРБИЯСИНINГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	111
G.G'.Habibova. DUNYOQARASH SHAKLLARI VA ULAR ORASIDAGI ALOQADORLIKNING INSON AXLOQIY KAMOLOTIDAGI O'RNI.....	114
Д.Б.Рахмонова. ЖИЗНЕННЫЕ СТРАТЕГИИ И ХАРАКТЕРНЫЕ ПРИЗНАКИ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ.....	116
Г.Р.Шаропова. БЎЛАЖАК БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚИТУВЧИЛАРИ КАСБИЙ МАҲОРАТИНИ ОШИРИШ МУАММОЛАРИ.....	118
У.М.Рўзиев. ЭР -ХОТИН МУНОСАБАТЛАРИДА МУАММОЛИ ВАЗИЯТЛАР ВА УЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ	120
D.D.Elova. TAJRIBA STANSIYASI, TAJRIBA MAYDONLARI VA TAJRIBA UCHASTKALARINING TURKISTONDA YANGI TEXNIKANI TARQATISHDAGI O'RNI.....	122